

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าของโลกในปัจจุบันนี้เป็นผลเกิดจากความคิดของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น ในขั้นแรกเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อต้องการเอาชนะธรรมชาติ ต่อมาคนจึงคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ตนเอง โดยประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมให้มีสภาพที่ดีขึ้น (วิไลวรรณ โอธส, 2533)

การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้นต้องอาศัยความสามารถของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ยิ่งมีคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มากเท่าใด การพัฒนาประเทศก็ยิ่งให้ผลดีมากขึ้นเท่านั้น "ความคิดสร้างสรรค์" จึงเป็นคุณสมบัติที่ควรจะต้องปลูกฝังให้แก่คนในชาติของตนเพื่อที่จะได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

อ่ำไพ สุจริตกุล และคณะ (2531) ได้กล่าวว่า "คนเรากุคนมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ แต่อาจแตกต่างกันที่ระดับความมากน้อย ในช่วง 6 ปีแรกของชีวิตเป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง ศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนา เด็กจึงควรได้รับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์" สุชา จันท์เอม และสุภางค์ จันท์เอม (2516) ได้ให้ความรู้ว่าการสร้างสรรค์ของเด็กจะพัฒนาไปพร้อม ๆ กับความเจริญเติบโตของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมให้มีความคิดสร้างสรรค์อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับโอกาส ส่วนพรมารินทร์ สุทรจิตตะ (2528) ได้ศึกษาพบว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน และปฏิบัติที่ถูกต้อง ถ้าส่งเสริมตั้งแต่เยาว์วัยเท่าไรยิ่งดีเท่านั้น และ สาตินี บุโรดม (2522) ยังได้พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน สามารถพัฒนาไปถึงขีดสุดได้ ถ้าได้รับการสนับสนุนอย่างถูกต้องเหมาะสม

เจ.พี. กิลฟอร์ด (J.P. Guilford, 1968) กล่าวว่า ความคิดอเนกนัยเป็น
ลักษณะการคิดสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (2532) ให้ความเห็นว่า แนวทางในการจัดการสอนเพื่อ
พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คือการจัดประสบการณ์ หรือสิ่งเร้ามากระตุ้นให้เด็กได้ใช้ความคิด
ตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้สรุปไว้ในหลักฐานการนิเทศการศึกษา
เรื่อง "การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน" เกี่ยวกับองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ว่า
ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยลักษณะความคิดที่สำคัญ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดที่แตกต่างไปจาก
ความคิดง่าย ๆ หรือความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น
2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันใน
เรื่องเดียวกัน
3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ประเภทและแบบของความคิด
(Cataloge) ที่ใช้แทนกันได้
4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดเกี่ยวกับ
รายละเอียดที่ใช้ในการตกแต่งเพื่อทำให้ความคิดริเริ่มนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง
คือ ในการสอน ผูกฝน อบรม ทางอ้อม คือ การสร้างบรรยากาศและจัดสิ่งแวดล้อม
(อารี รังสินนท์, 2532) ทอแรนซ์ (Torrance, 1986) กล่าวว่า การพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์ของเด็กวัย 4-6 ปีนั้น ผู้ปกครองมีส่วนมาก โดยการร่วมเรียนรู้กับเด็ก และ
สาตินี บุโรตม (2522) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมในแนวเดียวกันอีกว่า "ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการ
พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กคือ บิดา มารดา เพราะ เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด"
พ่อแม่ นับว่าเป็นครูคนแรกของเด็ก เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างลักษณะทางบุคลิกภาพ และ
เป็นผู้อบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้เด็กเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ หากพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กใน
ทุกครอบครัวรู้ถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ และสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านนี้

ให้แก่เด็กได้ทั้งในทางตรง และทางอ้อม คือการสอน ผูกอบรม รวมถึงการจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้เด็กในความคิดของตนเองเป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ -

จากสภาพความเป็นจริง โดยทั่วไป จะเห็นได้ว่า แต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกัน ดังนั้นวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละครอบครัว

การให้การศึกษาแก่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็ก จึงควรถือหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมทั้งคำนึงถึง เวลา โอกาส และความสะดวกของแต่ละครอบครัวด้วย

ผู้วิจัยได้ศึกษาจิตวิทยาของผู้ใหญ่ในการเรียนการสอนนอกระบบ (มงคล ทองจันทิก และคณะ, 2529) สรุปได้ว่า สื่อการสอน หรือเครื่องมือในการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. ตรงตามความต้องการของพ่อแม่ และผู้เลี้ยงดู
2. มีรูปแบบหลากหลายเพื่อนำสนใจ และใช้เป็นแนวปฏิบัติได้
3. ใช้การสื่อสารที่ง่าย สั้น และเข้าใจได้โดยเร็ว
4. ปฏิบัติได้ในเวลาสั้น ๆ
5. ใช้ได้ในทุกโอกาส โดยไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาที่ใช้

ผู้วิจัยจึงสร้างสื่อการสอนที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับพ่อแม่ และผู้ปกครอง ใช้ฝึกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กในความคิดของตนเอง โดยมีจุดประสงค์ คือ ให้นิพจน์ภาคทฤษฎีอย่างง่าย และมุ่งเน้นภาคปฏิบัติสำหรับเป็นแนวทางให้พ่อแม่ และผู้ปกครองสามารถจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่เหมาะสมให้แก่เด็กได้ตามเวลา โอกาสและความสะดวกของแต่ละครอบครัว โดยผู้วิจัยให้ชื่อว่า "ชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย" และเชื่อว่า ชุดการฝึกนี้จะเกิดประโยชน์โดยตรงแก่เด็กให้มีโอกาสพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เต็มตามศักยภาพ และหวังว่าการวิจัยครั้งนี้ จะมีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพของการศึกษาปฐมวัย รวมทั้งกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กภายในครอบครัว โดยการให้ความรู้และวิธีการแก่พ่อแม่และผู้ปกครอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครอง ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กปฐมวัย

สมมุติฐานการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกจากผู้ปกครอง ซึ่งใช้ชุดการฝึกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหาของชุดการฝึกเพื่อให้ผู้ปกครองใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กปฐมวัย จะยึดหลักการจัดประสบการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในด้าน ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออ ตามองค์ประกอบของ ความคิดสร้างสรรค์

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคคลที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด

2.1 เป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย ปีการศึกษา 2533 ที่มีอายุระหว่าง 4 1/2 ถึง 6 ปี จำนวน 18 คน และมีผู้ปกครองสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย

2.2 เป็นผู้ปกครองของเด็กนักเรียน ในข้อ 2.1 จำนวน 18 คน ที่มีคุณสมบัติดังนี้

2.2.1 สมัครเข้าร่วมโครงการฝึกความคิดสร้างสรรค์ให้ลูกรัก

2.2.2 มีการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.2.3 มีความสนใจและยินดีสละเวลา ให้ความร่วมมือในการทดลองอย่างเต็มที่ และสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงเบื้องต้น

3. ระยะเวลาในการทดลองชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จำนวน 16 ชุด ใช้ทดลองวันละไม่เกิน 1 ชุด เวลาที่ใช้ในการทดลอง 4 สัปดาห์ ระหว่างปิดภาคการศึกษาในฤดูร้อน

4. ความคิดสร้างสรรค์จะวัดในด้านต่าง ๆ 3 ด้าน คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ ใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก ของทอร์แรนซ์ ซึ่ง ดร.อาร์ รังสินันท์ ได้แปลเป็นภาษาไทย

5. ตัวแปรในการวิจัย แบ่งออกเป็น

5.1 ตัวแปรอิสระ คือ ชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

5.2 ตัวแปรตาม คือ คะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

- 1) คะแนนความคิดริเริ่ม
- 2) คะแนนความคิดคล่องแคล่ว
- 3) คะแนนความคิดละเอียดลออ

6. การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาการใช้ชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครองที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง และมีฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลาง ดังนั้นการนำผลของการวิจัยครั้งนี้ไปใช้กับผู้ปกครองทั่วไปจะต้องปรับให้เหมาะสม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผลการวิจัยนี้ ถือว่าความคิดสร้างสรรค์ที่วัดได้จากคะแนน ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ เกิดจากการที่ผู้ปกครองใช้ชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาความคิดของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. ผู้วิจัยหาประสิทธิภาพของชุดการฝึก โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ความครอบคลุมของเนื้อหา และการนำไปใช้ จึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดได้หลายทิศหลายทาง (Divergent Thinking) ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ, 2526)

1. ความคิดริเริ่ม คือความสามารถของสมองในการคิดสิ่งแปลกใหม่ แตกต่างไปจากความคิดง่าย ๆ ธรรมดาและแตกต่างจากบุคคลอื่น

2. ความคิดคล่องแคล่ว คือ ความสามารถของสมองในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้อย่างรวดเร็ว และมีปริมาณ ความคิดไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน

3. ความคิดละเอียดลออ คือ ความคิดในรายละเอียดตกแต่งหรือขยายความคิด ให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ส่วนในด้านที่ 4 ความคิดยืดหยุ่น คือ ประเภทและแบบของความคิด ที่ใช้แทนกันได้ ผู้วิจัยมีได้นำมาวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ เพราะในการวิจัยนี้ตัวอย่างประชากรเด็กปฐมวัย มีอายุ 4 1/2 ถึง 6 ปี ซึ่งตามทฤษฎีพัฒนาการของ เปียเจต์ (Piaget อ้างถึงใน บันลือ นฤกษ์วัน, 2522) กล่าวว่า เด็กวัย 4 ถึง 6 ปี เป็นวัยที่มีการรับรู้ดีขึ้น เริ่มที่จะแยกประเภทได้บ้าง แต่การบอกคุณสมบัติและวิเคราะห์หาเหตุผลในเชิงนามธรรมยังทำได้ไม่ดีนัก พัฒนาการด้านความคิดยืดหยุ่นจึงเป็นลักษณะความคิดที่ยาก สำหรับระดับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ในช่วงอายุนี้

ผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลทั้งชายและหญิงที่มีความสัมพันธ์กับเด็กโดยอยู่ร่วมกันในครอบครัว ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูเด็ก เป็นผู้ที่มีความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่อยู่ในวัยก่อนเข้าเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในที่นี้หมายถึงเด็กที่มีอายุระหว่าง 4 1/2 ถึง 6 ปี

ชุดการฝึกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง สื่อที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ปกครองใช้ฝึกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กในความดูแล อาศัยหลักการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีจุดประสงค์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ

ชุดการฝึกนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครอง เป็นคู่มือการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองใช้ นำไปฝึกให้แก่เด็ก จำนวน 16 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย 3 ส่วนคือ คู่มือฝึกเด็ก แผ่นกิจกรรมการฝึกและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก

ส่วนที่ 2 เป็นคู่มือการใช้ชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครอง จำนวน 1 เล่ม มีจุดประสงค์ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครอง ในการใช้ชุดการฝึกส่วนที่ 1 ในด้านจุดประสงค์รวบยอดของชุดการฝึก องค์ประกอบของชุดการฝึก ขั้นตอนการใช้ชุดการฝึก คำอธิบายวิธีการประเมินชุดการฝึก และ กำหนดนัดหมายการประชุมผู้ปกครอง

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษารวบรวมความรู้จากตำรา เอกสาร วารสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาความหมายของความคิดสร้างสรรค์ และหลักการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
 - 1.2 พัฒนาการของเด็กปฐมวัย และบทบาทของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กปฐมวัย
 - 1.3 ศึกษาวิธีคิดคำนวณคะแนนความคิดสร้างสรรค์จากงานวิจัยของกรมการฝึกหัดครู เรื่องความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไทย ในระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งแปลและดัดแปลงจากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปภาพ แบบ ก. ของทอร์แรนซ์
2. สร้างชุดการฝึกสำหรับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยจากหลักการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ใน 3 ด้าน คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ จำนวน 16 ชุด
3. นำชุดการฝึกในข้อ 2 มาหาประสิทธิภาพในด้านภาษา และความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ
4. นำชุดการฝึกที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว มาหาประสิทธิภาพด้านการศึกษาความหมาย ความเป็นไปได้ในด้านการนำไปใช้ และความเหมาะสมของกิจกรรมกับเด็กปฐมวัย โดยผ่านการทดลองใช้จากครอบครัวที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ
5. นำชุดการฝึกที่ปรับปรุงแล้ว ไปใช้กับตัวอย่างประชากร
6. รับสมัครผู้ปกครอง เข้าร่วมโครงการ "ฝึกความคิดสร้างสรรค์ให้ลูกรัก" จากผู้ปกครองของเด็กนักเรียน โรงเรียนอนุบาลหนุ่ยน้อย ที่มีอายุระหว่าง 41/2 ถึง 6 ปี จำนวน 30 ครอบครัว
7. สอบ Pre-test ตัวอย่างประชากรนักเรียน ด้วยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก. ของทอร์แรนซ์ (Torrance test of Creative Thinking Figural Form A.)

8. จัดประชุมเปิดโครงการ "ฝึกความคิดสร้างสรรค์ให้ลูกรัก" เพื่ออบรมทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ชุดการฝึกให้แก่ผู้ปกครองที่เป็นตัวอย่างประชากร
9. ผู้ปกครองนำชุดการฝึกไปใช้กับเด็กที่บ้านของแต่ละครอบครัวเป็นเวลา 4 สัปดาห์
10. จัดประชุมปิดโครงการ "ฝึกความคิดสร้างสรรค์ให้ลูกรัก" เพื่อประเมินโครงการฝึก และรวบรวมชุดการฝึก พร้อมทั้งผลงานเด็กทั้งหมด
11. สอบ Post - Test ตัวอย่างประชากรนักเรียน ด้วยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ฉบับเดิม
12. วิเคราะห์ข้อมูล และปรับปรุงชุดการฝึก เพื่อให้ผู้ปกครองใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย
 - 12.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบแต่ละด้านของกลุ่มประชากรเด็กนักเรียนเพื่อหาพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยการทดสอบค่าที (T - test)
 - 12.2 นำข้อมูลจากการประเมินชุดการฝึก และประเมินโครงการ "ฝึกความคิดสร้างสรรค์ให้ลูกรัก" มาวิเคราะห์หาความถี่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ และจัดอันดับตามความคิดเห็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดการฝึกที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้ปกครองใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กปฐมวัย
2. มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพของการศึกษาปฐมวัย ในด้านการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กโดยครอบครัว เฉพาะในด้านการให้ความรู้แก่พ่อแม่และผู้ปกครอง